

D'AJUDO PÈR SI RETROUBA
MUSÈU D'ISTÒRI DE MARSİHO

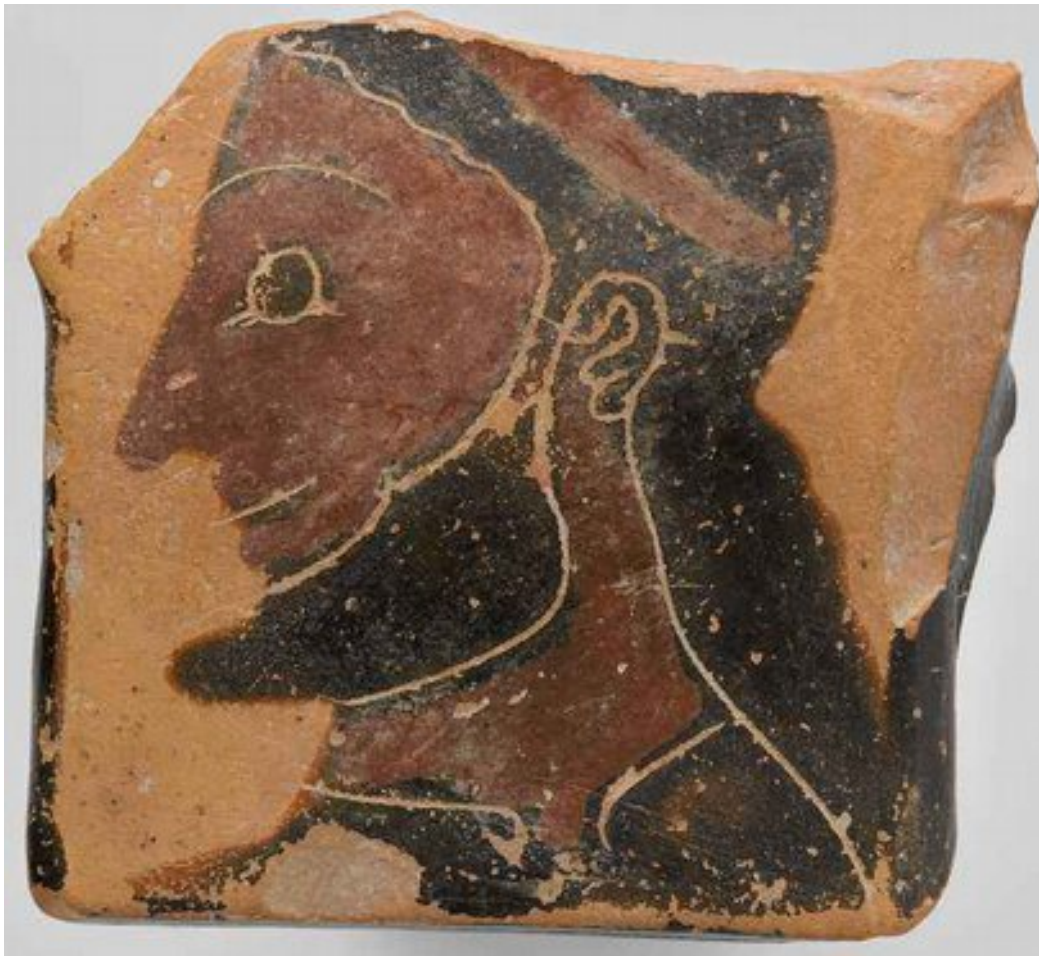
Site arqueoulougi

de la Bourso

Port Anti

Carriero Enri-Barbusse

13001 Marsiho

*Lou detai d'un cratère gregau siècle 6e avans J.-C. Fouio de la BoursoCoule-
icien musèu d'Istòri de MarsihoDCRP - Ville de Marseille / photos © David Gi-
ancatarinaTraduction en langue provençale : Jan-Miquèu Turc*

SEGUÈNCI 0 - MARSIIHO AVANS MARSIIHO

-60 000 à -600

La vilò fuguè foundado l'a 2600 an d'acò, mai lei proumièri traço d'òcupacien umano nous fan remounta à 60 000 an avans J.-C.. Aquesto seguènci fa vèire la geougrafié dóu bacin de Marsiho que marquè soun istòri pèr un brave moumen, l'evoulun de sei paisàgi emai lou regàgi de Cosquer qu'es un patrimòni universau dei riche emé sei milanto pinturo e gravaduro (de 27 000 e 19 000). Aquéu regàgi que n'en parlan si trovavo à quàuquei kiloumètre dóu ribeirés de la Mieterrano de l'epoco. Quouro lou nivèu de la mar venguè pau à cha pau mai aut, l'intrado fuguè ennegado. Es Enri Cosquer que descurbiguè lou ròdou, pròchi Cap Morgiéu, dins lei Calanco.

SEGUÈNCI 1 - LA LEGÈNDO DE GITIS E PRÒTIS

Siècle -6en à -5en

Marsiho bastiguè soun istòri alentour d'uno legèndo que fa deja vèire souleto coumo la ciéuta èro duberto sus lou mounde mieterran e la civilisacien gregalo. Tre l'an 600 avans J.-C., de Gregau d'Asiò Minouro, vengu de Foucèio, foundèron un coumtadou dins la calanco dóu Lacidoun. Un coumençoun de vilò s'espandiguè lèu lèu. Es ansinto qu'espeliguè Marsiho.

SEGUÈNCI 2 - LOU MOUNDE DE PITEAS

-390 à -49

A n'aquelo epoco, Massalia èro au trelus de sa poutènci. La ciéuta rèsto un faro au proumié poste pèr l'elenisme dins l'Éurope dóu Pounènt. Sa prousperita anavo coutrio emé lou negòci maritime que lei gerlo massalieto pèr lou vin emai pèr l'óli n'es la bello provo.

SEGUÈNCI 3 - LOU SITE ARQUEOULOUGI DE LA BOURSO

Siècle -6en au 18en

Lou ròdou dóu Port Anti - que li dien Jardin dei Muro despuei qu'es dorbi au publi en 1983 - pràsènto lei resulto dei proumié gros cavamen mena dins uno vilò en França. Lei muro, que li fuguèron sourtido de terro en 1967 emé lou chantié de coustrucien dóu Cèntrè Bourso, soun de provo istourico dei majo. Lou site s'ourganiso alentour de la viò roumano e dei bàrri gregau emai alentour dóu Port Anti que li fuguè descuberto la plus grosso carcasso vesiblo au mounde. Aquèsto viò roumano, bourdejado de mounumen funeràri, penetrè dins la vilò pèr uno intrado mounumentalo.

SEGUÈNCI 4 - DE MASSALIA À MASSILIA

-49 à 309

Couquistado pèr Cesar en 49 avans J.-C., la ciéuta fouceienco si mudè en vilò roumano sèns re-nega sa culturo gregalo. Marsiho seguiguè lou biais de viéure e la culturo de seis envahissour : si bastiguè de ban imperiau, un tiatre, un forum. Lou port s'espandiguè emé de vàsteis entre-paus coumo aquélei dei Do rouman dreissa de-long la coustiero.

SEGUÈNCI 5 - DE LA CIÉUTA ANTICO À LA VILO MEDIEVALO

309 à 948

Après lei civilisacien gregalo e roumano venguè lou crestianisme de l'Antiqueta tardivo. D'edifici nouvèu si faguèron mai que mai nombrous dins la vilò, simbole d'aquelo fe conquistarello. Lou santuari de Sant-Vitour, lou batistèri de la Majouro en mai de l'espetacloue basilico funeràri de la carriero Malaval soun leis eisèmples lei plus marcant d'aquelo epoco crestiano dei fouarto. Quouro que lou port countuniè soun espandimen coumerciau e sarrè soun maiun emé touto la Mieterrano, Marsiho rintrè d'en plen dins l'Iàgi Mejan.

SEGUÈNCI 6 - UN IÀGI-MEJAN MARSIHÉS

948 à 1481

D'aquelo longo pountannado que Marsiho faguè partido dóu Reiaume de Bourgougnò, puei dóu Coumtat de Prouvènço e enfin dóu Reiaume de Franço, si gardo la vido vidanto de seis abitant (tarraïé, marin, clergue ...) beileja pèr l'abadié de Sant-Vitour emai de laatedralo la Majouro. Lou port de Marsiho viguè s'enana lei veissèu de la tresième crousado menado pèr Richard Couar de Lien en 1189.

SEGUÈNCI 7 - E MARSIVO VENGUÈ FRANCESO

1481 à 1596

Marsivo venguè franceso en 1481. Lei rèi de Franço aproufichèron d'aquéstou port mieterran pèr fa negòci emé leis Outouman - la Chambro dóu negòci la mai anciano de Franço li fuguè foundado en 1599 - emai pèr basti uno unien poulitico fouarto emé soun Empèri. Pròchi lei ciéuta italiano, coumo Gèno, Marsivo prenguè la marco de la Reneissènço.

SEGUÈNCI 8 - MARSIVO E LOU RÈI SOULÈU : LOU SIÈCLE DE LOUEI LOU XIVen

1599 à 1725

Lou Rèi de Franço abalissié d'ambicien maritimo dei grosso pèr Marsivo. Es ansinto qu'enrouté d'agensamen dóu port emai de la vilo que trasfourmèron la ciéuta e qu'espandiguèron soun poutenciau ecounoumi. Si li bastiguè un arsena dei galèro que lou païsàgi marsihés n'en fuguè marca pèr un brave tèms. La Grand pèsto de 1720 venguè tanca l'enançamen de Marsivo. Lou baciloun que restavo dins lei marchandiso dóu navire lou "Grand Sant-Antòni" empourtè la mita de la pouplacièn.

SEGUÈNCI 9 - DEI LUMIERO À LA REVOLUCIEN, MARSIVO PORT MOUNDIAU

1725 à 1794

Es la pouplacièn prouvençalo emai estrangiero que dounè à la vilo un nouvel enavans après l'epudemié de pèsto de 1720. Marsivo s'en devenguè uno gran plaço dóu negòci e si mudè pichot à pichot en un port moundiau dorbi sus leis oucean. La creacièn de l'Academié faguè trelusi sus la ciéuta lou soulèu dei Lumiero e boutè Marsivo en tèsto pèr lei questien toucant lou raciounalisme coumo la sciènci. Lou pople marsihés s'afourtiguè coumo l'uno dei pouncho d'arcié de la Revolucièn franceso mena en cadènci pèr la Marsiheso.

SEGUÈNCI 10 - UN PORT, D'ENDUSTRIÒ EMAI D'OME : MARSIVO AU SIÈCLE XIX

en 1795 à 1905

Après 1820 e l'espèdicièn franceso d'Argié, soustengudo pèr la Chambro dóu negòci de Marsivo, la vilo passè de 130 000 à 550 000 abitant dins pas un siècle de tèms. Lou port de la ciéuta fouceienco s'oubourè à la 4ième plaço moundialo emé l'aigo qu'arribè pèr lou canau de Marsivo, l'espandimèn dóu camin de fèrri emai dóu port novèu de la Joulieto. D'oubrié vengu deis Aup puei d'Itàli travaïavon dins lei fabrico e fasien vièure lei novèu quartié de Marsivo. Dins lou meme tèms, la vilo dóu Segound Empèri si pimparè de mounumen novèu coumo lou Palais dóu Faro vo de la Basilico de Nouesto-Damo-de-la-Gàrdi.

SEGUÈNCI 11 - MARSİHO POUARTO DEI MIEJOUR

1905 à 1945

Marsiho rintrè dins la moudernita. Dóu daut dóu pouont trasbourdaire, si poudié devista lou nouvèu trasvai, lei proumièrei vouaturo. De bastimen debarcavon lei migrant que fugissien la guerro (Armenian...) vo qu'èron en bousco d'un travai sus lou port, dins lei fabrico que trasfourmavon lei proudu de l'Empèri coulouniau. Lou crèis dei toutalitarisme e la criso ecounoumico que destourbèron l'entre-doui-guerro, empachèron pas lou boulisoun musicau (Vincens Scotto, L'Alcazar...), cinématougrafi (Marcèu Pagnol...) emai literàri (*Les Cahiers du Sud...*) qu'espeliguè coutrìo. La Segoundo Guerro mondialo marquè lei Marsihés d'un biais duradis : dóu port de transit pèr lei refugia de touto l'Éuropo fin qu'à l'avalimen dei quartié dóu Port-Vièi en 1943 sènso óublida pèr lei persecucien e la lucho vitouriouso pèr la liberta.

SEGUÈNCI 12 - MARSİHO VILO SINGULIERO EMAI PLURALO

1945 à 2013

La vilo de Marsiho si remetè après la Segoundo Guerro moundialo tout en restant enca trantaiento. Sa populacien creiguè emé lei repatria d'Algerìo qu'arribèron en 1962 e lei migrant de l'Empèri coulouniau francés que s'amoulinè. Pèr trouba un jas pèr tóuti, si bastiguè dins la pountannado 1955-1975 d'oustalas que marquèron lou paísàgi de la vilo, au levant e au nord, fin qu'ei pèd dei couelo. Marsiho qu'èro port de l'Éuropo e de la Mieterrano si mudè. L'endustrìo fouceienco leissè sa plaço ei sarvìci emai eis ativeta pèr la culturo e lou tourisme. L'Oulimpico de Marsiho, la musico (lou rap...), lou cinema de Roubert Guédiguian, la serìo de telè *Plus Belle la vie*, pèr parla que d'acò, en mai dei nouvèus agensamen urban faguèron chanja l'imàgi de la ciéuta.

SEGUÈNCI 13 - MARSİHO VILO DE DEMAN

2016...

Mai mounte va Marsiho ? Fouarto de sei vinto-sièis siècle d'istòri, de sa geougrafié unico, de sa vitalita e de sei marco siéuno, Marsiho es à l'avans-poste de l'Éuropo. Soun evoulun souciau, ecounoumi e culturau mai tambèn sei mudamen architeitourau emai urban (Euroumieterrano...) soun se-gui d'un biais atenciouna pèr leis àutrei vilo europenco coumo un labouratòri d'idèio e de proujèt. Entre lou pantai e la realita, imaginèn-si ensèn la vilo de deman !

Lou musèu d'Istòri de Marsiho

Renouva en plen, lou musèu d'Istòri s'esperlongo sus mai de 15 000 m² ço que n'en fa l'un dei pus gros musèu d'Istòri en Franço emai en Éurope.

Pròchi Port-Vièi, la nouvello architeituro ligo mai que mai entime la vilo, soun musèu e soun ròdou arqueoulougi. Uno faciado de vèire serigrafia sartisse tout lou site dóu Port Anti engarda dins lou jardin, vertadiero salo dóu musèu qu'es à celèste e qu'es coutado au Cèntr Bourso.

S'espaceja dins 2600 an d'istòri

Marsiho, la vilo la mai anciano de Franço, fa coumo lou tòlus de la nouvello caminado museougrafico. Lou vesitaire descuerbe l'istòri de la vilo bouonodi un fiéu d'Ariano maritime que religo 13 seguènci crounoulougi, dei proumiéreis ócupacien preïstourico eis expandimen de la vilo au tèms que sian.

Un musèu tout viéu emai ennouvant pèr toui lei publi

Recoustitucien, multimedia interatiéu, filme, caminado pèr lei pichoun e proupousicien de passejado endrudido en vilo... Chasco seguènci istourico de la caminado museougrafico fa desplego alen-tour d'un óujet flambèu, qu'es un emblèmo pèr la vilo. Gramarci lou multimedia, arqueoulogue emai istourian s'adrèisson dirèt ei vesitaire.

Pèr lei joueine, retroubas leis "Escalo de l'Istòri" dei moudule d'espousicien escassamen facho pèr lei pichoun.

Pèr ana mai luen dins la vesito fouero dóu musèu : la Vïo istourico de Marsiho

Si la pòu trouba à gràtis sus l'esmartfoune vo la tableto. Dóu ròdou arqueoulougi dóu Port anti au fouart Sant-Jan/Mucem, caminas sus un pau mai d'un kiloumètre d'espacejado vous porgira uno amiro qu'a ges de pres sus lou patrimòni que vous fara vèire coumo es espès, emé toui seis epoco de l'istòri - qu'acò's uno marco pèr Marsiho - e que van coumo de bancado.

Plan de la caminado de la Vïo istourico de demanda à l'acuiènci dóu musèu d'Istòri. Musèu d'Istòri de Marsiho - 2, carriero Enri-Barbusse 13001 Marsiho -
Tel. 04 91 55 36 00 musee-histoire@mairie-marseille.fr

Site arqueoulougi de la Bourso - Port anti

Pèr aguè uno proumiero idèio de soun istòri

Lou site dóu Port anti pouarge lei resulto dóu proumié gros cavàgi arqueoulougi que si faguè dins uno vilo en Franço. Fuguè mena entre 1967 e 1983 sus lou chantié que si li bastiguè un coumplèisse de burèu e de boutigo, lou cèntrè Bourso.

Un troues dóu bàrri, que li dien "la paret de Crinas", li fuguè desclapa en 1913, mai d'un biais apar-ta, à l'óucasien d'obro pèr l'urbanisme. Pamens, es lou desclapamen d'un óujèt coumo si n'en vis gaire - l'espavo de la Bourso - que permeteguè de mena aquélei fouio, de dessoustrera lei muro que lou gros n'es counserva in situ, emai de dorbi en Franço l'un dei proumié musèu counsacra à l'istòri d'uno vilo, de seis óurigino à vuei.

Pèr faire court, lei muro remounton eis epoco elenistico e roumano. Fan partido de la fourtificacien qu'es au levant de la vilo e d'un quartié periurban que sa voucacien fuguè funeràri, pourtuàri e arti-sanalo. Es lou bèu testimòni de la coumençanço de la vilo la mai anciano de Franço, Massalia la gregalo (que vendra puei Massilia en latin), foundado vers 600 avans nouesto èro pèr la ciéuta grèco de Foucèio, en Asiò minouro (qu'es aro Foça en Turquò).

L'espavo de la Bourso, lou pus gros navire anti que si pòu vèire aro dins lou mounde, es espauvado au musèu d'Istòri de Marsiho.

Dorbi au publi ei mèmeis ouro que pèr lou site arqueoulougi, pouarge lei provo d'uno istòri que caup dins vinto-quatre siècle. Lou site fuguè classa mounumen istouri dins soun toutun en 1972, desbalançant enfin l'idèio coumuno que fasié enjusqu'alor de Marsiho "uno vilo antico que l'avié rèn d'anti".

Ei pouarto de la vilo antico

Au siècle VIème avans nouesto èro, lei Fouceien van desbarca ounte s'atrobo vuei Port-Vièi. Sus lou site que bourdejo la "bano" dóu port (pichoto avançado de la mar dins lei terro) si fa d'agriculturo en mai dei carriero d'argelo, tout acò sus lei bord de la palun.

Tre la ciéuta foundado, aquéu quartié dóu defouero, rampliguè segound leis epoco manto uno founcien :

- uno founcien funeràri, emé doui terrasso funeralo grèco (siècle VIème avans J.-C.) emai uno necroupòli de l'Antiqueta tardiero (siècle Ve-VIIème de nouesto èro);
- uno founcien d'aparamen, dóu coustat levantés de la ciéuta, emé de bàrri, pouarto, toure e avans-muraio, assegurado e acò fin qu'au siècle XIIème de nouesto èro;
- uno founcien pourtuàri, que d'agensamen de dougan de boues n'en soun lei temouin tre l'epoco gregalo
- uno founcien artisanalo que d'ataié de metalurgié, de veirrierié, de cuer an atesta.

Despuei leis annado 1990, lei cavàgi fa pròchi la Coumuno e dins lou quartié dóu Panié an permes de metre au jour d'elemen majour de la vilo antico intra muros : coumplèisse pourtuàri, termo, tiatre, ataié mounedàri emai de tarraio, maiun de carriero, oustau.